

Znani miechowiccy kupcy, aptekarze, lekarze, rzemieślnicy i właściciele w XIX i 1 połowie XX wieku

Na przełomie XIX i XX wieku wielu miechowiczian zaangażowanych było na polu publicznym. Było to zgodne z wytycznymi państwa pruskiego, które nakazywało obywatelom udzielać się na zewnątrz i to zarówno materialnie, jak i poprzez różne formy działalności. Przede wszystkim chodziło o wspieranie propaństwowych inicjatyw. Oczywiście miało to być kontrolowane przez odpowiednie czynniki. Wynikało to z wykształconego modelu ustrojowego państwa. W ten sposób na służbę państwu i społeczeństwu. Dzięki temu wiele miechowiczian, nie tylko tych najbogatszych brało czynny udział w życiu gminy. Zakorzeniona w 2 połowie XIX wieku postawa spowodowała, że przedstawiciele niektórych rodzin udzielali się jeszcze po 1945. Niektórzy z nich zapisywali znaczne sumy na cele społeczne. Sporo z nich udzielało gościnności towarzystwom w swoich kawiarniach czy też restauracjach. Dlatego cieszyli się oni wielkim poważaniem w swoim otoczeniu. Byli też zapraszani jako goście honorowi na różne, ważne uroczystości gminne. Trudno jest wymienić wszystkie znaczące osobistości związane z Miechowicami. Warto przyjrzeć się niektórym z dawnych mieszkańców.

Valentin Bonczyk- ojciec księdza Norberta Bonczyka, sztygar, który wybudował nowy okazały dom przy Dolnej 10 (dawnej Mittelstrasse). Postać bardzo często wspominana w dokumentach gminnych.

Stefan Brem- znany malarz, zatrudniany przez władze gminy, ostatnie zlecenia otrzymał w 1944 roku, zameldowany przy Reptowskiej 1.

Richard Broll – właściciel gospody i kina (Lichtspieltheater). Posiadał on własne kina w Raciborzu i Rokitnicy (prowadzone wspólnie z Franzem Bielowskim)¹. Posiadał też kina w Raciborzu i Rokitnicy (prowadzone wspólnie z Franzem Bielowskim). Broll długo współpracował z Gminnym Zarządem Szkolnym w Miechowicach. Uczniowie wszystkich szkół uczęszczali do jego kinoteatru na seanse filmowe. Branża ta przyniosła mu poważne zyski. Był członkiem wielu organizacji i stowarzyszeń czynnych na terenie gminy. W szkole III uczestniczył jako członek w wyborach rady rodziców. Kilkukrotnie startował w wyborach gminnych z ramienia niemieckiej partii gospodarczej.

Johann Burczyk (1867-1926) - długoletni górnik, początkowo zatrudniony był w kopalni „Karsten- Zentrum”. W latach 1889-1891 odbywał służbę wojskową w 11 kompanii 38 regimentu piechoty. W czasie I wojny światowej, tj. w 1915 roku został wysłany na front. Znany ze swej obowiązkowości i fachowości, zaangażowania w prace na rzecz gminy Miechowice. Przez wiele lat pełnił funkcję ławnika, w skład kilku wchodził komisji gminnych, m.in. komisji ds. zdrowia. Jednocześnie należał do licznych polskich stowarzyszeń o charakterze socjalno- zawodowym. Nie przeszkodziło to być jednak lojalnym obywatelem państwa niemieckiego. Jednakże było to powodem, by nie otrzymał on odznaczeń państwowych. Za zasługi dla Miechowic od 1910 roku członkowie rady gminy kilkakrotnie wnioskowały o wyróżnienie Burczyka niemieckim odznaczeniem - Honorowego Właściciela Domu i Ławnika (Ehrenziehnes Haubesitzer und Schoffen). Starania o uhonorowanie odznaczeniem Burczyka wsparli członkowie Śląskiej Spółki Akcyjnej Kopalń i Hut Cynku (Schlesischen Aktiengesellschaft für Bergbau und Zinkhütten). Pod koniec I wojny do cesarza

¹ P. Hnatyszyn, *Kina w przedwojennym Zabrze i jego obecnych dzielnicach*. „Kroniki Miasta Zabrze”, 4 (21), 2012, s. 12. R. Broll w 1931 roku wraz z F. Bielowskim przejął nowo otwarte kino rokitnickie, jednak potem wycofał się ze spółki. Jednak F. Bielowski nazwał kino „Union- Theater” nawiązując do współpracy z miechowiczanielem. R. Broll zmarł 1938 roku na wczasach w Międzygórzu. Tenże, *Przyczynek do dziejów kina w dzielnicach Zabrze- Zaborze, Biskupice, Mikulczyce, Rokitnica*, [w:] *Kina i okolice. Z dziejów X muzy na Śląsku*, pod red. A. Gwoźdźcia, Katowice 2008, s. 57. M. Kaganiec podaje, że na początku lat 30. posiadał kino w Miedarach. M. Kaganiec, *Bytom. Portret własny*, Bytom 2012, s. 225.

została wysłana delegacja z wnioskiem o nadanie Burczykowi orderu krzyża zasługi za udzielanie pomocy podczas wojny (Verdienstkreuz f. Kriegshilfe). Do śmierci mimo czynionych wysiłków nie otrzymał on żadnego odznaczenia.

Nathan Eisenberg -kupiec żydowski posiadający okazały dom przy ul Frenzla (nieдалeko skrzyżowania z dawną Parkową, dzisiaj Racjonalizatorów). Po 1913 roku otwarł w nowo wybudowanym domu własny szynk z piwem, kawą i napojami bezalkoholowymi. Należał do najbogatszych mieszkańców W 1926 roku opłacał on najwyższe obowiązkowe ubezpieczenie za posiadaną nieruchomość w gminie (na 150 tysięcy marek)². Po 1935 roku w związku z rosnącymi wpływami nazistowskimi musiał sprzedać majątek i wyjechać. Należał do najbardziej nie lubianych osób w gminie. Należący do niego dom został wyburzony w latach 80. XX wieku.

Joseph von Frakstein (vel Fragstein) - przedstawiciel zdeklasowanej starej górnośląskiej rodziny szlacheckiej, podjął nieskuteczne próby ponownego uznania szlachectwa w berlińskim towarzystwie heraldycznym³. W 1907 roku przy szosie bytomskiej (dzisiaj jest to ulica Frenzla) pod numerem 45 prowadził zakład fryzjerski, potem zajmował się przez pewien czas murarstwem. W 1939 roku do szkoły III wpisano kilku uczniów o tym nazwisku.

P. Glatzel-właściciel znanego sklepu kolonialnego w Miechowicach, zaangażowany w strukturach miejscowego oddziału partii katolickiej „Centrum”.

Emilia Glatzel (1889-1959)- żona murarza miechowickiego, działaczka samorządu lokalnego, członkini wielu katolickich stowarzyszeń (Caritas), członkini Czerwonego Krzyża, współpracowała z partią „Centrum”.

Paul Glombitza - znany kupiec i członek wielu organizacji w latach 20. i pocz. 30. W 1922 roku był uważany przez naczelnika Miechowic H. Lazarkę za polskiego agenta. W 1919 roku startował do władz gminy z listy polskiej. W czerwcu 1920 roku wystąpił on z żądaniem wprowadzenia polskiego w nazewnictwie i zwiększenia liczby klas i nauczycieli polskich.

Janischowsky-na przełomie lat 20. i 30. pełnił on obowiązki wyższego krajowego mierniczego (Gemeinde- Oberlandmesser) na terenie gminy.

J. Janta- znany zdun, zatrudniany przez władze gminy do prac w wielu obiektach użyteczności publicznej, w tym przy budowie szkół.

Karpe- przez wiele lat pełnił funkcję zastępcy inspektora górniczego w Miechowicach, równocześnie wykonując obowiązki sekretarza. Około 1908 roku pełnił piastował urząd naczelnika dóbr Miechowice. W latach 20. sprawował godność przewodniczącego miejscowego związku szkolnego.

Paul Knauer- właściciel sklepu meblowo- trumniarskiego przy Frenzla 46 (przy wylocie ul. Zamkowej). Był jednym z kilku zamożnych mieszkańców, który odmówił członkom komisji gminnej podania wysokości płaconego obowiązkowego ubezpieczenia od nieruchomości. Był aktywnym członkiem organizacji nazistowskich, na jego pogrzebie w latach 30. uczestniczyło oficjeli z różnych nazistowskich organizacji⁴. Na cmentarzu parafialnym zachował się grobowiec rodzinny.

Ludwig Koltoniak - kowal miechowicki, mieszkający w okazałej kamienicy

² Ubezpieczeniem tym objętych było 274 domów. Niestety około 10 posesjonatów nie było stać na opłacenie nawet najniższego. Kilku innych nie przedstawiło jego wysokości z racji stałego zameldowania w innym mieście (mimo posiadania nieruchomości w Miechowicach).

³ W dniu 5 listopada Rada Towarzystwa Heraldycznego w Berlinie zakazały małżeństwu Józefowi i Magdalenie Frakstein i ich dzieciom używania predykatu „von”. APKat., 1591 Amtbezirk Miechowitz sygn 213, acta spec betreffend Angelegenheiten des Königlichen Hauses, s. 21.

⁴W zbiorach prywatnych zachowały się fotografie z tego wydarzenia. Niestety z pewnych względów nie zostały one udostępnione do wglądu.

z 1850 roku (zburzona w latach 60. ubiegłego wieku).

Josef Korgel (1883- 1935)- nauczyciel, pracę zawodową w Miechowicach rozpoczął od w 1910 roku. Nieco później został mianowany na krótko rektorem szkoły nr III. W niektórych dokumentach gminnych z 1913 roku wzmiankowany jest jako miejscowy inspektor szkolny. W 1920 roku nauczyciel Korgel jako członek niemieckiego lokalnego komisariatu (mieszczącym się we lokalu służbowym w budynku szkoły) agitował za oddawaniem głosów w plebiscycie na Niemcy. W 1923 roku objął posadę kierownika szkoły średniej w Miechowicach. Przez wiele lat pozostawał członkiem miejscowego męskiego chóru muzycznego.

R. Kotzur- właściciel firmy specjalizujących się w pracach wysokościowych i podziemnych związanych z przemysłem, która mieściła się na rogu Frenzla i Stolarzowickiej nr 2 (1927).

Matez Kozot – jeden z pierwszych leśniczych na terenie rewiru miechowickiego (1777 rok)

A. Kowol-rysownik autor ciekawych szkiców przedstawiające nieistniejące budynki dawnych Miechowic (w tym budynek najstarszej szkoły) oraz pola należące do miejscowych chłopów. Większość jego rysunków powstała w latach 1919-1933.

Ernst Larisch (1873 – 1926)- znany lekarz, który do 1909 roku pracował nie tylko w Miechowicach, ale także w kilku podbytomskich gminach, m.in. w Karbiu. Od 1913 roku pracował w gminie jako lekarz gminny i szkolny, ponadto dodatkowe dochody czerpał jako lekarz pełniącego obowiązki dla miejscowego posterunku policji. Dzięki temu należał też do najbogatszych obywateli na terenie gminy. Niedaleko kopalni „Preussen” posiadał własną, bardzo okazałą willę w stylu „cottage”. Znany był ze swojej działalności na forum społecznym. Z racji estymy jaką się cieszył wielokrotnie był powoływany na funkcje kierownicze. W latach 1900 – 1907 roku był członkiem miejscowej Ochotniczej Straży Pożarnej. Przez 22 lata był członkiem miejscowego chóru męskiego. Zasiadał też w takich organizacjach, jak: Bund katholischer Akademiker f. Beuthen und Umgegend, Gesellenvereins Miechowitz, Männer Turn – Verein Miechowitz, Graue Schwestern des St. Georg-Stifts, des C. V. Vorstand der Allgemeinen Ortskrankenkasse. Był aktywny również poza Miechowicami.

Alfons Lubojanski (potem po 1933 zmienił nazwisko na Lobert) (1898-1959)- malarz, wykonywał liczne prace w obiektach użyteczności publicznej na terenie Miechowicach. Początkowo mieszkał w Karbiu, gdzie zaliczał się do najbardziej znanych mieszkańców. Potem przeniósł się do Miechowic. Jego dom przy ulicy Bażanciarnianej 3 został zniszczony w czasie przemarszu Armii Czerwonej w dniu 27 stycznia 1945 roku⁵.

Philipp Madeiski - znany spedytor, jeden z bogatszych obywateli Miechowic (landwirt) , posiadający 2 budynki przy ulicy Alberta. Trudnił się także handlem paszą. O jego pozycji materialnej świadczą rejestry sądowe odnośnie dzierżawy wielu gruntów na terenie Miechowic. Madeiski bardzo aktywnie uczestniczył w życiu gminy, będąc członkiem wielu komisji gminnych i stowarzyszeń społecznych, w tym ochotniczej straży. Jego brat Felix posiadał piaskownię w sąsiednich Górnikach, gdzie też później zamieszkał. Przedstawiciele tego rodu odgrywali w Miechowicach znaczącą rolę. Rodzina Madeiskich posiadała m.in. cegielnię jeszcze po wojnie. Została jednak po wojnie upaństwowiona

Elsa Make- aktywna członkini Deutschnational Volkspartei, po 1934 roku zasiadała w radzie gminy.

⁵Był bardzo chwalony przez znanego pisarza i rysownika N. Dolezicha za pragmatyzm i poczucie rzeczywistości. Wywarł on mocny wpływ na jego osobowość. Jako pierwszy w Karbiu posiadał prywatny samochód. N. Dolezich, *Erinnerungen an mein Heimatdorf Karf in Oberschlesien*, „Mitteilungen des Beuthener Geschichts- und Museumsvereins“. Bd 50, Dortmund 1992, s. 16.

Otto Markefka – w latach 30. zajmował się sprawami związanymi z rowerami i samochodami na terenie gminy (Fahrräder- motorfahrzeuge), przez długi okres czasu zasiadał we władzach urzędu gminnego (Amtragsteller), mieszkał przy Przelotowej 4 (dawniej Parkowa).

H. Müller- właściciel sklepu meblarsko-trumiennego na rogu Stolarzowickiej i Styczyńskiego, z którego pod koniec stycznia 1945 roku żołnierze Armii Sowieckiej zabrali trumnę celem pochowania zabitego majora.

E. Nawa- kupiec -rentier, wieloletni członek zarządu szkolnego Miechowic, w niektórych źródłach odnotowany jako właściciel gospody (zapewne prowadził ją bardzo krótko).

W. Ostrowski-jeden z pierwszych znanych organistów i nauczycieli miechowickich, na rektora został oficjalnie przyjęty w dniu 29 października 1792 przez księdza Bartuzela⁶. Został przeniesiony do Miechowic za nadużywanie alkoholu w mikulczyckiej placówce. Niestety, decyzja ta nie zmieniła jego postępowania.

Petrauschke – policjant, od 1926 do 1934 roku kierował posterunkiem w Miechowicach. Jednocześnie był aktywnym członkiem gminy ewangelickiej. Po 1933 zaangażował się aktywnie w propagowanie ideologii nazistowskiej. Od samego początku był przeciwnikiem ruchu polskiego. W 1926 roku przyczynił się do odwołania przez właścicielkę zgody na wystawienie spektaklu polskiego w gospodzie Schindlera przygotowywanego przez polskie katolickie stowarzyszenie młodzieżowe. Po 1934 roku przeniósł się do jednej z jednostek lotniczych na terenie Niemiec. W latach 30. awansował na majora Luftwaffe. Jego ambicje były jednak większe. Podczas II wojny światowej doszedł do stopnia generała majora komendy dywizjonu nad Ilmensee.

Josef Popelka- fotograf posiadający swój zakład przy ul. Zamkowej 5. Zanim przeniósł się do Miechowic w latach 1906-1910 posiadał atelier w Królewskiej Hucie.

A.Proskauer- kupiec, który w początkach XX wieku prowadził przy głównej ulicy (ob. Frenzla) dom handlowy. Obok jego sklepu mieściła się drogeria Smiechowskiego.

Franz Seiffert - długoletni kierownik szkoły I (przez pewien okres kierował szkołą III wydzieloną w 1910 roku z „jedyńki”). Znacomity organizator, który od 1907 roku odpowiedzialny był za występy teatralne i miejscowego chóru podczas wieczorków dla rodziców. Promował czytelnictwo i tworzenie księgozbiorów. W 1903 roku przyczynił się do powołania organizacji „Zeitschriften und Bibliothekalbezirk”. W 1912 roku zajął się tworzeniem biblioteki powszechnej (Volksbibliothek) w Miechowicach. Pod względem politycznym był znany z aktywnej postawy propaństwowej. Negatywnie ustosunkowany do szybko rozwijającego się ruchu polskiego.

Schendera- miechowicki dentysta, który został po lutym 1945 roku wywieziony do Związku Radzieckiego, skąd nigdy nie wrócił. Wcześniej stomatologiem miechowickim był Paul Ertelt (widnieje on w księdze adresowej z 1927 roku).

Karl Schikora- w latach 1919- 1926 był sekretarzem gminy.

Hugo Schindler- właściciel znanej gospody, pochodzenia żydowskiego, w której odbywały się liczne uroczystości. W lokalu tym bardzo chętnie imprezy organizowały polskie organizacje. W okresie I wojny światowej zasiadał w strukturach gminy Miechowice. Sympatyzował z umiarkowaną lewicą, czego dowodem jest fakt, że w wyborach komunalnych w 1919 kandydował z ramienia Socjaldemokratycznej Partii Miechowice.

Anton Scholz- posiadał firmę wodno- kanalizacyjną przy ulicy Frenzla 29.

⁶Pełny tekst dekretu w języku łacińskim zob. *Protokoły wizytacyjne...*,s. 207. O księdzu- wizytatorze N. M. Ruman, *Duszpasterstwo parafialne parafialne w dekanacie bytomskim pod koniec XVIII wieku*, Kraków 2011.s. 138.

Franz Sliwka - konrektor (czyli zastępca kierownika) w szkole nr I, w 1929 roku obchodził 40 lecie pracy nauczycielskiej, w związku z czym otrzymał podziękowania od zarządu szkolnego w Miechowicach. W trudnym okresie I wojnie światowej zastępował on wielu nauczycieli powołanych na front. Prowadził ożywioną działalność na polu kultury, przez wiele lat piastując nie tylko funkcję kierownika miechowickiego chóru, ale występując także jako jego solista. Przez dłuższy okres czasu zasiadał w zarządzie gminnej kasy spółdzielczo-oszczędnościowej.

Franz Smiechowski- znany kupiec, od 1908 roku prowadził on „Drogerię pod Aniołem” w domu pana Madeiskiego przy obecnej ulicy Frenzla (nr 61).

Paul Spak - do 1945 roku był właścicielem znanej miechowickiej piekarni. Ten znany piekarz był aktywnym członkiem wielu organizacji miechowickich, np. ochotniczej straży pożarnej.

Johannes Spinczyk- znany kupiec, należał do znanej i szanowanej rodziny miechowickiej, latach 20. Zaangażowany w prace zarządu gminy i wielu komisji , przy Reptowskiej 2 posiadał własny sklep, w którym handlował towarami gospodarczymi i paszą.

Rudolf Springer- znany i szanowany miechowicki aptekarz pochodzenia żydowskiego. Jego własnością była apteka „Maria” oraz drogerię. Jako szanowany obywatel w początkach XX wieku wielokrotnie wybierany do zarządu gminy Miechowice oraz do zarządu szkolnego. Po 1935 roku musiał pozbyć się apteki. Jego interes przejął po nim Max Pospiech. Po wojnie członkowie rodziny Springer w Niemiec Zachodnich kontynuowały działalność aptekarską.

Ignatz Stephan- nauczyciel urodzony na terenie Królewskiej Huty. Przez wiele lat pracował w szkole powszechnej III. Udzielał się na polu politycznym, jako jeden z liderów katolickiej partii Centrum. Po 1933 roku przeszedł w stan spoczynku. Po 1945 roku nie wyjechał do Niemiec. Po wojnie utrzymywał się z udzielania prywatnych lekcji z języka polskiego miejscowym uczniom posługujących się na co dzień miejscową gwara.

Karl Tomschok -znany miechowicki kupiec, urodzony w 10 października 1843 roku w Pszczynie, uczestnik wojny prusko-austriackiej 1866 i prusko-francuskiej 1870-1871, służył w 1 i 2 kompanii Regimentu Piechoty nr 63, za długoletnią otrzymał cztery odznaczenia i medale, w tym Żelazny Krzyż. Zasiadał w wielu miechowickich organizacjach, pełniąc w nich wysokie stanowiska, był m.in. funkcję gminnego ławnika. Był aktywnym członkiem rady parafialnej przy parafii św. Krzyża. Posiadał elegancki sklep z ubraniami, który znajdował się na ulicy Frenzla pod numerem 56. Nad witrynami sklepowymi umieszczony został duży napis z imieniem i nazwiskiem właściciela.

Max Wiedorn - właściciel kamieniołomu w Miechowicach w latach 30.

Peter Wikarek- prowadził przedsiębiorstwo specjalizujące się w budownictwie górniczym i podziemnym. Firma ta znajdowała się obok lokalu Brolla.

Autor artykułu Adam Kubocz